

Geef vrijheid een gezicht • LIVE

Waarom deze les?

Oorlog en vluchten is van alle tijden. Geef Vrijheid een Gezicht LIVE combineert verhalen van toen en nu én daar en hier. De Tweede Wereldoorlog eindigde in 1945. De bevrijding luidde voor Nederland een periode van vrijheid in, die tot op de dag van vandaag duurt. Sindsdien vormen mensenrechten en democratische waarden de hoeksteen van onze samenleving, waarmee we de verworven vrijheid veiligstellen. De vrijheid die tijdens de oorlog in Nederland ontbrak, ontbreekt tegenwoordig nog in vele andere landen. Nu het oorlog is in Oekraïne is het extra belangrijk om oog te hebben voor de actualiteit en het leed van vluchtelingen in de wereld. Vluchtelingen zijn op zoek naar veiligheid en vrijheid. Maar waar vinden ze die? Wie hebben ze daarbij nodig? En wat heeft hun vrijheid te maken met de onze?

Betrokkenheid leerlingen

Bij het bespreken van deze onderwerpen staat de persoonlijke betrokkenheid van leerlingen centraal. Leerlingen moeten immers nu en in de toekomst standpunten bepalen en beslissingen nemen over zaken van persoonlijk en van algemeen belang. Het gaat daarom niet alleen om het begrijpen van verschijnselen in de actuele maatschappelijke werkelijkheid (hoe zit het?), maar ook om het waarderen en beoordelen daarvan (wat vind ik ervan?) en te oefenen met het bepalen van hun mening en standpunten.

LANDELIJK STEUNPUNT
GASTSPREKERS WOII-HEDEN

VluchtelingenWerk
Nederland

LIVE - twee gastsprekers in de klas

Binnenkort komen twee gastsprekers in de klas, die in één gezamenlijke les live komen vertellen over hun oorlog en vrijheid. Deze les duurt 60 minuten.*

* indien er méér tijd beschikbaar is, dan is dat natuurlijk prettig. De extra tijd kan besteed worden aan het deel 'in gesprek gaan'. Hierdoor krijgen leerlingen meer ruimte om hun vragen te stellen.

Vooraf door de docent

1. Lees deze lesbrief goed door incl. de persoonlijke teksten over de gastsprekers die bij jullie komen spreken.

2. Je wordt voorafgaand aan de les gebeld door een contactpersoon van Geef Vrijheid een Gezicht Live. Deze persoon wil graag het volgende weten:

- Zijn er leerlingen in de klas die zelf een vluchtverhaal hebben?
- Hoeveel tijd is er beschikbaar?
- Kan er gebruik worden gemaakt van een PowerPointpresentatie?
- Welk referentiekader hebben leerlingen wel of niet over dit onderwerp?
- Zijn er politieke gevoelheden waar rekening mee gehouden moet worden?
- Waar mag de factuur na afloop naar worden verzonden?

Vooraf met de klas

Je kunt met de klas onderstaande twee onderdelen behandelen, ter voorbereiding van de gastles. Dit is volledig optioneel.

1. Lees de persoonlijke teksten van de beide gastsprekers die in de klas zullen komen.

En bespreek met de leerlingen:

- Welke overeenkomsten zie je tussen hen?
- Welke verschillen zie je tussen hen?
- Welke vragen zou je willen stellen?

2. Inleidende les van 50 minuten

Gebruik het online lesmateriaal Geef Vrijheid een Gezicht als klassikale voorbereiding op de LIVE-les. Het lesmateriaal is [hier](#) te vinden.

Tijdens de les

De tijd bewaken kan moeilijk zijn voor gastsprekers wanneer zij inhoudelijk de diepte in gaan tijdens hun vertelling. Neem daarom als docent een actieve rol aan tijdens de les en spreek van tevoren met de gastsprekers af op welke manier je als docent deze rol gaat vervullen.

Maak afspraken over:

- de manier waarop tijd wordt bewaakt (een seintje geven als de tijd bijna om is, mag je als docent onderbreken tijdens een vertelling, hoe doe je dat?)
- de manier waarop vragen worden gesteld (de hand opsteken, wie geeft het woord aan de leerling, herhaal de vraag als het niet duidelijk is). De gastsprekers hebben vaak zelf al bepaald of zij vragen tussendoor of na afloop behandelen, bespreek dit ook kort vooraf.
- als het gesprek tussen gastsprekers en leerlingen moeizaam verloopt, help dan door zelf vragen te stellen of het gesprek te sturen
- Rumor of andere onderbrekingen maakt het vertellen van hun verhaal de sprekers lastig. Wees hier alert op en spreek leerlingen aan waar nodig.

Even voorstellen

Wie is Bert?

Ik ben in 1932 in Enschede geboren als Joods jongetje. In de Tweede Wereldoorlog heb ik 4 jaar lang ondergedoken gezeten, van 1941 tot 1945. Dat was een nare tijd en ik heb veel familie verloren: zij zijn vermoord omdat ze Joods waren.

Wel of niet vluchten?

Al vóór de oorlog kwamen er familieleden uit Duitsland gevlucht, en die kwamen bij ons in Enschede wonen. De dreiging was ook voor Joden in Nederland zo groot, dat we tweemaal serieus hebben overwogen om te vluchten naar Engeland. Maar mijn ouders waren eigenaar van een prachtige modewinkel, en zij wilden de zaak én hun personeel niet in de steek laten. Dus zijn we in Enschede gebleven.

Onderduiken

Mijn vader werd in 1941 bij een razzia opgepakt en gedeporteerd naar concentratiekamp Mauthausen. Niet lang daarna hoorden wij dat hij dood was. Dat was een enorme shock voor mij: ik was toen 9 jaar oud en mijn vader was gewoon vermoord! Onbegrijpelijk en ik werd heel bang. Toen moest ik onderduiken, omdat ze mij anders ook zouden oppakken. Ik heb op 13 verschillende onderduikadressen gezeten. Dat was een angstige, verdrietige en eenzame tijd.

Mislukte vlucht

In 1943 hebben we (met mijn moeder, oom en tante) nog geprobeerd te vluchten naar Zwitserland of Engeland. We hadden veel geld betaald aan een smokkelaar, maar op het station in Amsterdam liet hij ons in de steek en ging er met het geld vandoor. In paniek zijn we toen weer opnieuw ondergedoken. De angst en teleurstelling van de mislukte vlucht zit nog steeds diep in mij, dat rotgevoel raak ik nooit meer kwijt.

Nieuw leven

Na de bevrijding was het best moeilijk om weer een gezin te zijn. Ik kon niet praten over wat ik had meegemaakt, ook niet met mijn moeder. Pas toen ik veel ouder was heb ik hulp gezocht en gesprekken gevoerd met een psycholoog. Dat heeft goed geholpen, en dat had ik eigenlijk veel eerder moeten doen. Praten helpt. Ik heb een mooi leven hoor, en ik geniet van mijn familie. Ik heb inmiddels ook al twee áchterkleinkinderen!

Spiegel

Ik ben nu 91 jaar oud, en de oorlog is lang geleden. Ik heb er nu gelukkig geen last meer van. Maar toch... de oorlog zit wel altijd in mij. Als ik 's ochtends in de spiegel kijk, bijvoorbeeld als ik mij scheer, dan zeg ik tegen mijn spiegelbeeld 'Je bent er nog! Ze hebben je niet te pakken gekregen!

Even voorstellen

Wie is Naya?

'Ik ben Naya (21) en ik kom uit Syrië. Ik woon nu zes jaar in Nederland. In Aleppo woonden wij in een ruime villa rond een gezamenlijke grote tuin. De wijk vormde een hechte gemeenschap met zo'n tweehonderd families. Iedereen kende elkaar. Je kwam elkaar tegen in de speeltuin, op het basketbalveld of in de gezamenlijke feestzaal.'

Al onze winkels verwoest

'In Aleppo waren mijn vader en moeder eigenaar van een café-restaurant met de naam Pegasus, waar je pizza's, burgers en Syrische gerechten kon eten. Aan het begin van de oorlog werd het pand verwoest, net als onze winkel met toetjes en ijs in een groot winkelcentrum. In de oude stad van Aleppo hadden we nog een winkel met naaimachines, maar die nam het regeringsleger in beslag. Mijn vader had de winkel, die al honderd jaar bestond, nog van zijn vader overgenomen.'

Poes kon niet mee

'De beslissing om te vertrekken kwam nadat mijn zus op een dag – de oorlog was al tweeënhalf jaar bezig – niet terugkeerde van de universiteit waar ze economie studeerde. Na drie dagen dook ze weer op. Ze was ontvoerd, maar wie dat heeft gedaan is een mysterie. We hebben niet veel mee kunnen nemen toen we in 2013 vluchtten. Het is niet meer dan een oude etui, wat kaarten, een sleutel en lapjes uit onze naaimachinewinkel. Van de vlucht herinner ik me nog dat er een bom viel op de bus achter ons en dat ik de hele weg huilde omdat onze poes niet mee kon. Allemaal dachten ze dat ze na twee à drie maanden weer thuis zouden zijn. Mijn vader zei: zie het als een lange vakantie. Maar het bleek een enkele reis.'

Niet te vergelijken

'Ons leven daar is niet te vergelijken met hoe we nu leven. In Aleppo sprak ik in de avond altijd af met vrienden of familie. In Nederland had ik er in het begin veel moeite mee dat je hier niet zo makkelijk kunt afspreken. In Syrië bel je gewoon iemand op en ga je om twee uur 's nachts even naar Latakia – een Syrische havenstad – om een visje te eten op het strand.'

Als gezin samen

'Ik studeer nu gezondheidswetenschappen in Enschede en woon daar ook op kamers. Het is moeilijk dat we alles kwijt zijn geraakt maar het is gelukkig maar geld. Veel familieleden en vrienden raakten ook dierbaren kwijt, of hun kinderen wonen verspreid over verschillende continenten. Wij hebben het geluk dat ons gezin nog samen is.'

Wanneer een leerling zelf ook oorlog heeft meegemaakt of gevlucht is

Tip van Wahhab (25) gevlucht uit Irak

Tips

'Net als ik zijn er in de klas misschien leerlingen die ook gevlucht zijn. Ik geef graag een tip hoe je hen als docent het beste kunt voorbereiden op de les: Het is fijn om vooraf met de leerling te bespreken of hij of zij aanwezig wil zijn tijdens de les, of liever iets anders gaat doen. Als je dit ruim van tevoren doet, heeft de leerling de tijd om hier even over na te denken en een eerlijke reactie te geven. Jongeren die zelf vluchteling zijn geweest of familie- of vrienden hebben met een vluchtverhaal, kunnen verschillend reageren. Sommigen hebben er geen moeite mee om over hun verleden te praten. Maar er zijn ook jongeren die dit liever niet doen in een groepsgesprek.'

Algemene tips

- ✌ Een veilige sfeer waarin respectvol met en over elkaar wordt gesproken is belangrijk. Vraag van te voren of de leerling wel of niet iets wil zeggen over zichzelf. Waak ervoor dat alle aandacht op deze leerling wordt gericht, en daarmee ongewild het centrale onderwerp wordt. Deze les heeft als doel om alle leerlingen te betrekken, en hen door de vorm van een klassengesprek op een genuanceerde manier te laten nadenken en praten. Het klassengesprek is van belang. Wees alert op eventuele negatieve aannames of vooroordelen van klasgenoten.
- ✌ Evalueer na afloop van de les met de betrokken leerlingen hoe zij de les ervaren hebben. Doe dit na een week nogmaals. Evalueer ook met de klas indien het gesprek emotioneel of lastig, of juist heel mooi was.

Doelstellingen

Dit lesmateriaal vormt een concrete bijdrage aan de ontwikkeling van actief burgerschap en sociale integratie. Het ondersteunt scholen in hun taak om leerlingen voor te bereiden op het functioneren in een dynamische en pluriforme maatschappij.

Door middel van persoonlijke verhalen en historische gebeurtenissen leren de leerlingen:

- ✌ welk effect oorlog heeft op:
 - een mensenleven (microniveau)
 - sociale, maatschappelijke en politieke ontwikkelingen in Nederland (mesoniveau)
 - sociale, maatschappelijke en politieke ontwikkelingen in Europa en de wereld (macroniveau)
- ✌ de erfenis van de Tweede Wereldoorlog ook nu nog actueel is. Want oorlog en vluchten zijn van alle tijden. Vluchtelingen uit de hele wereld zoeken vrijheid en veiligheid. De vluchtelingenproblematiek is een sociaal, maatschappelijk en politiek thema.
- ✌ wat de impact van oorlog en vluchten is op menselijk niveau.
- ✌ burgerschapscompetenties ontwikkelen die aansluiten bij de kerndoelen.

Kerdoelen

VMBO onderbouw

Domein: Mens & Maatschappij
Vragenstellen en onderzoek doen
De leerling leert betekenisvolle vragen te stellen over maatschappelijke kwesties en verschijnselen, daarover een beargumenteerd standpunt in te nemen en te verdedigen, en daarbij respectvol met kritiek om te gaan (36)
Verschijnselen in tijd en ruimte plaatsen
De leerling leert een kader van tien tijdvakken te gebruiken om gebeurtenissen, ontwikkelingen en personen in hun tijd te plaatsen. De leerling leert hierbij over kenmerkende aspecten van tijdvak "tijd van wereldoorlogen (1900 – 1950)". De leerling leert daarbij in elk geval de relatie te leggen tussen de gebeurtenissen en ontwikkelingen in de 20e eeuw (waaronder de Wereldoorlogen en de Holocaust), en hedendaagse ontwikkelingen (37)
Gebruik van bronnen
De leerlingen leren over kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken: jagers en boeren; Grieken en Romeinen; monniken en ridders; steden en staten; ontdekkers en hervormers; regenten en vorsten; pruiken en revoluties; burgers en stoommachines; wereldoorlogen en holocaust; televisie en computer (52)
Inhoudelijke thema's
De leerling leert actuele spanningen en conflicten in de wereld te plaatsen tegen hun achtergrond, en leert daarbij de doorwerking ervan op individuen en samenleving (nationaal, Europees en internationaal), de grote onderlinge afhankelijkheid in de wereld, het belang van mensenrechten en de betekenis van internationale samenwerking te zien (47)
Domein: Nederlands (subdoelstellingen)
De leerling leert in schriftelijke en digitale bronnen informatie te zoeken, te ordenen en te beoordelen op waarde voor hemzelf en anderen (5)
De leerling leert deel te nemen aan overleg, planning, discussie in een groep (6)
De leerling leert verhalen, gedichten en informatieve teksten te lezen die aan zijn belangstelling tegemoet komen en zijn belevingswereld uitbreiden (8)

VMBO bovenbouw

Domein: Mens & Maatschappij
De kandidaat kan voorbeelden noemen van vooroordelen en discriminatie, beschrijven hoe deze ontstaan en aangeven wat er tegen te doen is (10)
De kandidaat kan aangeven hoe met uitingen van vooroordelen en discriminatie kan worden omgegaan vanuit het beginsel van gelijkwaardigheid en respect.(9)
Domein: Geschiedenis (tijdvlak wereldoorlogen)
Je plaatst historische gebeurtenissen, ontwikkelingen, verschijnselen en (handelingen en gedachten) personen in de tijd van de wereldoorlogen (1900-1950) en je geeft er betekenis aan (9)
Focus op:
9.2: Het racistisch en totalitair karakter van het nationaalsocialisme
9.4: De Duitse bezetting en de Jodenvervolgning
Domein: Additieven
Additieven V3: betekenis geven aan en oordelen over het verleden
Additieven AV1: Redeneervaardigheid

Havo/vwo

Havo subdomein E: de praktijk van de pluriforme samenleving

De kandidaat kan op basis van bronnen de verschillen in leefomstandigheden, gewoonten en gebruiken van (afstammelingen van) migranten enerzijds en de autochtone meerderheid van de bevolking anderzijds verklaren;

De kandidaat kan het beleid van de politiek ten aanzien van etnische minderheden en vreemdelingen/asielzoekers terugvoeren op (inter) nationale documenten;

De kandidaat kan de standpunten van politieke partijen met betrekking tot vluchtelingen en migranten vergelijken en becommentariëren.

Vwo subdomein E: de praktijk van de pluriforme samenleving

De kandidaat kan op basis van bronnen de verschillen in leefomstandigheden, gewoonten en gebruiken van (afstammelingen van) migranten enerzijds en de autochtone meerderheid van de bevolking anderzijds verklaren

De kandidaat kan uitleggen welke verschijnselen verband houden met toenemende of afnemende sociale cohesie;

De kandidaat kan het beleid van de politiek ten aanzien van etnische minderheden en vreemdelingen/asielzoekers terugvoeren op (inter) nationale documenten;

De kandidaat kan de standpunten van politieke partijen met betrekking tot vluchtelingen en migranten vergelijken en becommentariëren;

De kandidaat kan verschillende visies weergeven met het oog op de mogelijkheid om waarden te formuleren als basis voor verklaringen waarin aan alle mensen bepaalde rechten worden toegekend.

Vwo en Havo domein: Geschiedenis

Je plaatst historische gebeurtenissen, ontwikkelingen, verschijnselen en (handelingen en gedachten) personen in de tijd van de wereldoorlogen (1900-1950) en je geeft er betekenis aan (9)

Focus op:

9.2: Het racistisch en totalitair karakter van het nationaalsocialisme

9.4: De Duitse bezetting en de Jodenvervolgning

Vwo en Havo domein additieven

Additieven V1: Omgaan met tijd en processen in het verleden, ten aanzien van continuïteit en verandering

Additieven V3: betekenis geven aan en oordelen over het verleden

Additieven AV1: Redeneervaardigheid

Colofon

Meer weten of doen voor vluchtelingen?

VluchtelingenWerk Nederland ► www.vluchtelingenwerk.nl/indeklas

De oorlog in 7 minuten ► www.steunpuntgastspreekers.nl

Heb je een vraag of opmerking?

Laat het ons weten en mail naar: scholen@vluchtelingenwerk.nl

Landelijk Steunpunt Gastspreekers LANDELIJK STEUNPUNT GASTSPREKERS WOII-HEDEN

Het Landelijk Steunpunt Gastspreekers WOII-Heden is specialist in Oral History voor educatief gebruik. Wij leveren maatwerk in arrangementen en samenwerking met oorlogs- en verzetsmusea, herinneringscentra en herdenkingscomités, hedendaagse vluchtelingen, lokale projecten en media. Ons expertisecentrum is ondergebracht bij Herinneringscentrum Kamp Westerbork.

Landelijk Steunpunt Gastspreekers WOII-Heden

Oosthalen 8, 9414 TG Hooghalen

www.steunpuntgastspreekers.nl

steunpunt@kampwesterbork.nl

 LANDELIJK STEUNPUNT
GASTSPREKERS WOII-HEDEN

VluchtelingenWerk Nederland

VluchtelingenWerk ondersteunt vluchtelingen en asielzoekers van het moment dat ze worden opgevangen totdat ze zelfstandig hun weg hebben gevonden. Met 12.500 vrijwilligers ondersteunen wij asielzoekers in de opvangcentra en vluchtelingen die een nieuw bestaan opbouwen in Nederland.

VluchtelingenWerk Nederland

Surinameplein 122

1058 GV Amsterdam

E-mail: scholen@vluchtelingenwerk.nl

**Dit product is mede
mogelijk gemaakt door**

vfonds

Nationale Postcode Loterij

VSBfonds

Geproduceerd door

Vormgeving: Studio Stennis

Fotografie: Goedele Monnens

